

«БІР БЕЛДЕУ, БІР ЖОЛ» ЖОБАСЫНЫҢ МӘДЕНИ- ГУМАНИТАРЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ МЕН БАҒЫТТАРЫ

*Устемирова А.О.¹

¹Абылай хан атындағы халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінің докторанты, Алматы, Қазақстан,
e-mail: ust_aika_86@mail.ru

Аңдатпа: «Бір белдеу, бір жол» жобасы «Ұлы жібек жолы» маршруты бойынша жүзеге асатынын білеміз. Ұлы Жібек жолы халықаралық қатынастардың даму тарихында ерекше орын алады. Бұл әлемдік сауда артериясы ғана емес, сонымен қатар әртүрлі елдер арасындағы мәдениаралық коммуникативті диалогты қамтамасыз ететін дипломатиялық қатынастардың этикасы (арнасы) болды. Ұлы Жібек жолы әртүрлі халықтардың мәдени интеграциясы мен моральдық дамуы үшін рухани-этникалық және эстетикалық көпір деп аталды. Жібек жолы бойындағы мемлекеттердің тауарларына, біліміне және мәдениеттеріне үлкен қызығушылық туындады. Сондықтан Ұлы Жібек жолын дамыту адамзат тарихындағы ірі мәдени оқиға болып табылады. Жібек жолы ол өткен елдердің саяси, экономикалық және мәдени құрылымының қалыптасуына үлкен әсер етті. Жібек жолының басты артықшылықтарының бірі – бұл керуен жолдарының бойында орналасқан барлық елдер ұзақ тарихи кезең ішінде олардың арасында экономикалық, мәдени қатынастар дамыды. Ғылыми мақалада «Бір белдеу, бір жол» жобасының мәдени және ғылым-білім, гуманитарлық байланыстар орнатудағы рөлі мен маңызы талданған. «Бір белдеу, бір жол» жобасының аясындағы мемлекеттердің мәдени байланыстары мен туризм саласындағы өзара дамытуынтымақтастығы, ғылым және білім беру саласы мен адам әлеуетін дамытуға бағытталған шараларды жүзеге асырудағы маңызды қадамдар зерделенді. Жоба аясындағы өндірістен бастап қаржыға дейін және инфрақұрылымдық жобалардан бастап қоршаған ортаны қорғауға дейінгі гуманитарлық салалардағы ілгерілеу әсері сарапталды. Сонымен қатар, Қытай мемлекетінің жоба аясында ұйымдастырып отырған мәдени байқаулары мен ғылым және білім саласына бөліп отырған гранттарының игерілуі мен маңызы зерттелді.

Тірек сөздер: Жібек жолы, мәдениет, «Бір белдеу және бір жол», гуманитарлық сала, руханият, ғылым, Шанхай, Қытай

Негізгі ережелер

Қазіргі уақытта экономикалық жаһандану мен аймақтық интеграцияның дамуына байланысты Қытай мемлекеті екі жобадан тұратын «Бір белдеу – бір жол» өршіл тұжырымдамасын ұсынды. «Жібек жолының экономикалық белдеуі» және «XXI ғасырдың теңіз Жібек жолы». Орталық Азия елдерімен бірлесіп «Жібек жолының экономикалық белдеуін» қалыптастыру жөніндегі стратегиялық бастаманы алғаш рет ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин 2013 жылғы 16 қыркүйекте Назарбаев университетінде Қазақстанға сапары кезінде жариялады. 2013 ж. 3 қазанда Индонезияға сапары барысында ҚХР Төрағасы осындай іс-шараны ұсынды. Қытайдың батыс, оңтүстік және Оңтүстік-Шығыс Азия, сондай-ақ «XXI ғасырдағы Теңіз Жібек жолы» деп аталатын Шығыс Африка мен Еуропа елдерімен ынтымақтастығын кеңейту жоспары болатын [1]. Уақыт өте келе Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» бастамасының ауқымы

неғұрлым кеңейіп, құрамындағы мемлекеттер қатары көбейіп, бастаманың өзі жаңа мазмұнмен толыға бастады. Бұл бастама Қытайдың дамуына ішкі де, сыртқы да сын-тегеуріндерді шешуді көздейтін Қытай басшыларының бесінші буынының негізгі мемлекеттік стратегиясына айналды.

Кіріспе

«Бір белдеу, бір жол» жобасының Қазақстандағы мәдениет пен ғылым салаларының дамуына ықпалын зерделеу. «Бір белдеу, бір жол» жобасы тек Қытайдың ғана емес, бүкіл әлем бойынша елдердің экономикалық және мәдени-ғылыми дамуын ілгерілету жөніндегі мегаинициатива болғаны шындық. Тұжырымдаманың нақты мәні – ең алдымен Қытай экономикасының теңгерімсіздігін еңсеру болғанымен, осы елдермен өзара тиімді ынтымақтастық нәтижесінде мәдени-гуманитарлық, ғылыми-инновациялық жағынан да дамуға бағытталғанын аталған жоба аясында жүзеге асырылып жатқан реформалардың бағамдаймыз. «Қазақстан 2050» стратегиялық бағдарламасында «Жібек жолы» моделінің Қазақстанның экономикалық және рухани-мәдени дамуына әсері мен ықпалы болатыны жайлы айтылған [2]. Дәлірек айтсақ, «Жібек жолы» тарихына үңілсек, қазақ даласында бірқатар қалалардың пайда болып, өркениет пен мәдениеттің, ғылымның дамуына ықпалы болғанын білеміз. «Бір белдеу, бір жол» жобасының да Орта Азия мемлекеттерінде мәдени-рухани саланың дамуына ықпалы болатынын жоққа шығара алмаймыз.

Материалдар мен әдістерді сипаттау

ҚР тұңғыш президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан 2050» стратегиялық бағдарламасында Жібек жолы моделінің Қазақстанның экономикалық және рухани-мәдени дамуына әсері мен ықпалы туралы айтылды. Президент кітапханасында Халықаралық конференциялар ұйымдастырылды, ғылыми жинақтар жарияланды. «STRATEGY 2050» аналитикалық шолу порталы ашылды. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің профессоры С.Ш. Мұсатаев және экономист-сарапшы Жанкелді Шымшықов сынды сарапшылардың мақалалары жарияланды. Қазақ-Неміс университетінің ғылыми-зерттеу орталығында бірнеше ғылыми жинақтар жарық көрді.

Зерттеу жұмысында талдау-жинақтау, сараптау, салыстыру, тұжырымдау сынды ғылыми әдістер қолданылды.

Нәтижелері

Қазіргі кезде «Бір белдеу – бір жол» стратегиясының негізгі ойыншысы, Қытайдың маңызды серіктесі әрі Еуразияда орналасқан Ресей мемлекеті екені баршамызға аян. Ресейдің «бір белдеу – бір жол» бастамасына қатысуы үлкен экономикалық дивидендтер әкеліп, аймақтағы дәстүрлі ұстанымдарды нығайта алады. Сонымен қатар, «Бір белдеу – бір жол» тұжырымдамасын іске асыру барысында Ресейдің Қытаймен кооперациясы екі елдің саяси және экономикалық жоғары деңгейге көтерілуіне мүмкіндік береді еуразиялық кеңістікте лайықты орын алу. Ресейдің Орталық Азиядағы дәстүрлі жоғары ықпалын сақтау және Орталық Азия елдерімен қарым-қатынасты нығайту мақсатында Еуразиялық экономикалық одақ құруға бастамашылық еткенін

атап өткен жөн. Осыған сәйкес, Ресейде Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» бастамасы Еуразиялық экономикалық одаққа және еуразиялық интеграция процесіне зиян келтіруі мүмкін деген алаңдаушылық бар. Жан-жақты ынтымақтастықты жүзеге асыру. «Бір белдеу – бір жол» бастамасы шеңберінде Қытай мен Ресей арасында қажетті және болашағы зор Еуразиялық экономикалық одақтың ықтимал тоғысу жолдарын іздестіру болып табылады. Екі жобаны тиімді ұштастыру Қытай-Ресей жан-жақты ынтымақтастығын дамытады, сондай-ақ өңірлік интеграцияны бірлесіп ілгерілете алады. Екі елдің ғылым және білім беру саласындағы ынтымақтастықтары Қытайдың «Белдеу және жол» бастамасын ілгерілету шеңберіндегі мемлекетаралық өзара іс-қимылдың ажырамас бөлігі болып табылады. Бастапқыда «адам алмасу» блогына енгізілген «Белдеу және жол» форматы гуманитарлық ынтымақтастықтың ең табысты векторы болды. Бұл, атап айтқанда, мәдени алмасулардан немесе туризм саласындағы өзара дамыту, ғылым және білім беру ынтымақтастығы адам әлеуетінің дамуын ғана емес, өндірістен бастап қаржыға дейін және инфрақұрылымдық жобалардан бастап қоршаған ортаны қорғауға дейін барлық басқа салаларда ілгерілеу үшін жағдайлар жасай отырып, мультипликативтік әсер береді. «Белдеу және жол» бастамасын жүзеге асырудағы ғылыми-білім беру өзара іс-қимылының зор маңызын Қытай авторлары да атап өтеді. «Жібек жолы» жобасын зерттеу институтының директоры Лян Хаймин өз мақаласында былай деп жазды: «Макао университетінің ректоры Фэн Дасюань, Қытай 6 миллиард адамнан тұратын әлем тұрғындарынан «Белдеу және жол» бастамасы үшін таланттарды оқытып, жинай алады. Бұл шетелдік студенттерді Қытайда оқуға және қытай студенттерінің жоғары және орта техникалық білім алуына тарту арқылы жүзеге асады» [3].

Авторлар АҚШ-тың дамуымен ХХ ғасырдың екінші жартысында, барлық жағынан жетекші болу үшін «Бір белдеу және бір жол» бастамасы және Қытайдың Орталық Азия елдерімен ынтымақтастығын нығайту Жаңа держава ретінде мемлекеттер әлемнің түкпір-түкпірінен келген таланттарға білім береді және олардың ішіндегі ең көрнектілері АҚШ өмірінің белгілі бір салаларында өз орнын тапқанын айтады. Дәлірек айтқанда, білім алмасулары «Белдеу және жол» бастамасын бірлесіп іске асыратын мемлекеттердің адами әлеуетін дамыту үшін ғана емес, сондай-ақ бұл бастаманың өзі сапалы кадрлық және инновациялық мазмұнға ие болуы үшін де үлкен маңызға ие. «Белдеу және жол» бастамасын іске асыру шеңберіндегі білім беру саласы бірінші кезекте «Белдеу және жол» бойындағы мемлекеттердің тұрғындары үшін ҚХР-да орта, жоғары және жоғары білім алу мүмкіндігіне негізделеді. 2016 жылдың шілдесінде ҚХР білім министрлігі: ««Бір белдеу және бір жол» бірлескен білім беру құрылысын ілгерілету жөніндегі іс-шаралар» құжатын қабылдады, онда Қытайдың білім беру өзара іс-қимылын қарқындату үшін қабылдауға ниетті шаралары айтылды. Атап айтқанда, елдің барлық провинцияларының ынтымақтастық бағдарламасымен қамту, бастамаға енгізілген елдермен келісімдер жасасу, стипендиялар бөлу және т. б. қарастырылды [4]. Жыл сайын 2500-ге дейін Қытай студенттерін серіктес мемлекеттерге оқуға жіберу

жоспарланып отыр, Қытай өз кезегінде ынтымақтастық шеңберінде 10000-ға дейін шетелдік студенттерді «Белдеу және жол» жобасы аясында қабылдайтын болады. Сонымен қатар 10 ғылыми және білім беру базасының құрылысы жоспарланған. Соңғы жылдары Қытай Азиядағы шетелдік студенттерді тарту бойынша көшбасшы ұстанымын бекіте түсті. 2018 жылы ҚХР білім министрлігінің мәліметінше, әлемнің 196 елінен келген шетелдік студенттердің саны жарты миллионға жуық (492 185 адам) болды. Оларды 31 провинциядағы Қытайдың 1004 жоғары оқу орны қабылдады, 2018 жылы Қытайда халықаралық студенттер саны өсті, бірақ өткен жылдармен салыстырғанда аз [5]. Негізінде, Қытайдағы шетелдік студенттер санының өсу қарқынының пандемияға байланысты күрт төмендеуін атап өтуге болады. Егер соңғы 5 жылда бұл коэффициент 10% деңгейінде тұрақты болса, онда 2018 жылғы Ақпарат салыстырғанда 2017 жылдан бері өсім тек 0,62% - ды құрады (шамамен 3000 адам). Байланыстар географиясы өте кең, 2017 жылы «Белдеу және жол» аясында мемлекеттерден студенттер саны 317 мың адамды құрады, бұл ҚХР-дағы шетелдік студенттердің жалпы санының 64,85% - ын құрайды, пандемияның алдында олардың саны да өте жақсы қарқынмен өскен еді. Алғашқы үштікке Оңтүстік Корея, Таиланд және Пәкістан, одан кейін АҚШ, Үндістан және Ресей (2-суретті қараңыз). Қазақстан 2017 жылдың қорытындысы бойынша 9-орынға ие болды, 2016 жылы ол 8-ші болды (ол кезде біздің студенттеріміздің қытай тарапының бағалауы бойынша 13996 болды). 2018 жылдың қорытындысы бойынша Қазақстан 10-орында, қазақстандық студенттер саны, қытай тарапының есептеуінше, ол 11784 адамды құрады [6]. Мамандықтар арасында гуманитарлық ғылымдар көш бастап тұр олардың үлесіне 48,45% тиесілі, ал қалған жартысына инженерлік мамандықтар, менеджмент, жаратылыстану ғылымдары, өнер, Ауыл шаруашылығы және басқалары кіреді. «Бір белдеу және бір жол» бастамасы: қазіргі заманғы халықаралық қатынастарды құрудың маңызды факторы Бір қызығы, бұл блок айтарлықтай өсуде, жылдық қарқын 20% - дан асады. Бұл қазір студенттер ҚХР-ға қытай тіліне емес, нақты білімге барады және Қытай нақты ғылымдар мен жаратылыстану циклі бойынша бәсекеге қабілетті дайындықты ұсына алады дегенді білдіреді. Сонымен қатар, ҚХР-да бакалавр дәрежесін ғана емес, сонымен қатар магистратура мен докторантурада оқуды аяқтайтын студенттер саны артып келеді. 2016 жылдан бастап 2017 жылға дейін мұндай оқушылардың үлесі 18% - ға өсті, олардың саны шамамен 75 мың адамды құрады [7]. Бұл көрсеткіш сондай-ақ Қытайдағы білім берудің сапасы мен беделінің өсуін көрсетеді, бұл қазіргі уақытта бағдарламаның барлық бағыттары бойынша сапа көрсеткіштерін арттыру саласында шоғырланған «Белдеу және жол» бастамасын дамыту басымдықтарына сәйкес келеді. Сонымен қатар, Конфуций институттары желісінің дамуы туралы ұмытуға болмайды, олар 2017 жылы әлемнің 140 елін қамтыды, оларда оқитын студенттер саны 2,1 млн адамнан асты. Мұндай қамту тек қытай тілі мен қытай мәдениетінің ғана емес, сонымен бірге Қытаймен өзара іс-қимылдың маңыздылығын түсінудің маңыздылығын көрсетеді. Ғылыми ынтымақтастыққа келетін болсақ, мұнда соңғы уақыттың басты жетістігі өткен

жылдың соңында құрылған "Бір белдеу және жол" ғылыми ұйымдар одағы болды. 2018 жылғы 4 қарашада 37 ғылыми-зерттеу ұйымы, оның ішінде Қазақстанның Ғылым академиясы да ынтымақтастық туралы келісімге қол қойды. Сондай-ақ Одаққа Қытай Ғылым академиясы, Қытай университеті кірді Гонконг, Макао университеті, Ресей Ғылым академиясы, Пәкістан Ғылым академиясы, ЮНЕСКО, Қазақ академиясы ғылым, Трибхуван университеті, Непал, Бразилия академиясы енді. «Бір белдеу және бір жол» бастамасы және халықаралық тәртіпті трансформациялау Ғылым Академиясы, дамушы елдердің ғылым академиясы, Польша Ғылым академиясы, Венгрия Ғылым академиясы және т. б. ҚХР Ғылым Академиясының директоры Бай Чунли мекемеге арналған 5 қарашада өткен баспасөз конференциясында «Белдеу және жол» елдері мен өңірлерінде 9 шетелдік ғылыми-білім беру орталығы және 100-ден астам ынтымақтастық жобасы құрылды. Соның арқасында 5000-нан астам ғылыми-техникалық маман білім алды» [8].

Талқылау

Қазақстан Ғылым академиясы қытайлық әріптестерімен энергетика және жасыл технологиялар саласында белсенді ынтымақтастық орнатқан. Мәселен, бүгінгі таңда тараптардың күш-жігері, атап айтқанда, Қытай ұйымдастырған Экология және қоршаған орта саласындағы Орталық Азия зерттеу орталығын Қытай-Қазақстан ғылыми-білім беру ынтымақтастығының маңызды тұғырнамасына айналдыруға және Қытай мен Қазақстан арасындағы ғылыми-техникалық ынтымақтастықты одан әрі дамытуға бағытталған бұдан басқа, ғылыми ынтымақтастық шеңберінде Халықаралық ғылыми-білім беру үйлестіру комитеті жұмыс істейді, оған Қытай ғылым және техника қауымдастығының Жастар ғылыми-техникалық орталығы, білім беру жобалары жөніндегі Халықаралық комитет, ЭЫҰ ғылыми Қоры, ЮНИСЕФ, Африка Ғылым академияларының Одағы және т.б. кіреді [9]. Осылайша, Қытайдың «Белдеу және жол» бастамасы аясындағы ғылыми білім беру ынтымақтастығы соңғы жылдары жоғары қарқынмен дамып келеді, оған тартылған студенттер, мамандар мен ұйымдар саны ғана емес, сонымен қатар осындай байланыстардың географиясы да кеңейе түсуде. Мемлекетаралық ғылыми-білім беру өзара іс-қимылының сапалы құрамдас бөлігін күшейту соңғы жылдардағы айқын үрдіс болып отыр, бұл перспективада «Бір белдеу, бір жол» бастамасының барлық дерлік бағыттарын дамыту үшін база беруге қабілетті. Халықтардың ұмтылыстарын өзара жақындастыруды қалыптастыру, екі ел арасындағы достықты ұрпақтан-ұрпаққа жалғастыруды қамтамасыз ету бағытында болды. Соңғы жылдары Қазақстанда қытай тілін үйренуге деген қарқын артып келеді. Қазақстандық бум Қытай өміріне нық қадаммен кірді. Қазіргі уақытта Конфуций институты Қазақстанда қытай тілінің педагогикасы бойынша жан-жақты жұмыстар жүргізіп, оқыту бағдарламалары мен типтік бағдарламалар жасауды қолға алды. Сонымен қатар, Қазақстанның 5 мәдени-лингвистикалық орталығы Қытайда орналастырылған. Бұл Орталық Азия елдерінің ішіндегі үлестің басым бөлігі қазақстанға тиесілі деген сөз. Бүгінгі таңда Қытайда 14000-ға жуық студент оқиды, Қазақстанға 1400-ге жуық

қытайлық студент оқуға келді [10]. Пандемияның алдында Қазақстанға үшінші мемлекеттік сапарымен келген Си Цзиньпин қазақстандық тараптың өтінші бойынша алдағы 5 жылда қазақстандық студенттерге берілетін үкіметтік гранттарды 200-ге арттыруға уәде берді. Болашақта екіжақты студенттер алмасу ауқымы кеңейетінін болжауға болады.

Қорытынды

Тағы да тарихи аспектіге назар аударар болсақ, Жібек жолы тек тауарлардың ғана емес, олардың бар болуы мен өндіріс технологиясы туралы ақпараттың да берілуіне ықпал етті. Мысал ретінде, Жібек өндірісі кеңінен таралған, ол бастапқыда тек Қытайда жасалған, содан кейін Шығыс Түркіменстанда, Иран мен Грецияда шығарыла бастады [11]. Еуропалықтар алдымен сатып алған қағазды XIII ғасырдан бастап олар өздері жасай бастады. Қытайлар, өз кезегінде, Ұлы Жібек жолының арқасында бұршақ, пияз, қияр, сәбіз және т. б. сияқты дақылдарды игерді. Осылайша, керуен саудасы кезінде Батыс өнеркәсіптік инновацияларды, ал Шығыс ауылшаруашылық инновацияларын алды, бұл орта ғасырларда XV - XIX ғасырларға дейін жартылай сақталған Шығыстың технологиялық артықшылығын көрсетеді.

Қазақ – Қытай мәдени байланысының айшықты көрініс ретінде жас әнші Димаш Құдайберген Қытайдағы «Singer 2017» музыкалық реалити-шоуына қатысып, жүлделі орын алып, әлемге танылуын тілге тиек етеміз. Әнші елге оралғаннан кейін ол Президент Нұрсұлтан Әбішұлымен кездесуге жеке шақыру алды. Назарбаев «Қазақстан Тәуелсіздігінің нышаны» ретінде жоғары бағаланды. «Димаш феномені» - бұл жеке адамның күтпеген табысы ғана емес, сондай-ақ екі ел халықтарының жақындасуының міндетті нәтижесі. Қытай мәдени алмасу және халықтардың ұмтылыстарын жақындастыру үшін байланыстырушы көпір ретінде қызмет ету үшін осындай жарқын таланттардың пайда болуын құптайды. Екі мың жыл бұрын түйе қоңырауы шырылдады, ал Ұлы Жібек жолындағы ынтымақтастық қазіргі кезде жаңа келбетте жанданды. «Бір белдеу-бір жол» құрылысындағы Қытай - Қазақстан ынтымақтастығының соңғы бес жылдағы жетістіктері екіжақты қарым-қатынастар шеңберінен баяғыда шығып кеткен барлық мемлекеттер үшін айқын. Олар Қытай мен Қазақстанның бірлескен дамуын ынталандырып қана қоймай, халықаралық ынтымақтастық үшін құнды тәжірибе жинақтап, табыс үлгісін көрсетті. Болашаққа көз жүгірте отырып, біз барлық кедергілерді жойып, «Бір белдеу - бір жол» бойындағы күш-жігерімізді біріктіре отырып, Қытай-Қазақстан өзара тиімді дамуы мен бірлесе өркендеуінің болашағы зор.

ӘДЕБИЕТ

[1] Нуржанов А.А., Крупко. И.В. Түркі мәдениеті: Жібек жолындағы этномәдениет өнімінің импульсі және ерекше ортасы // Евразия халықтары және діні. – 2018. - № 3 (16). – 24-29 б.

[2] «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050>

[3] Белдеу және жол бастамасы: заманауи халықаралық қатынастарды құрудың маңызды факторы. - Алматы: Қазақстан-Германия Университетінің Халықаралық және Аймақтық Ынтымақтастық Зерттеу Институты, 2019. - 176 б.

[4] Жібек жолының экономикалық дәлізі. Мақалалар жинағы. – Алматы: ҚГУҒЗИ, 2015. - 127 б.

[5] Нургалиева М. Қазақстандықтардың өмір сүру деңгейі және проблемалары әлеуметтік теңсіздік (социологиялық зерттеу). – Алматы: ҚГУҒЗИ, 2015. – 101 б.

[6] «Қазақстандықтардың өмір сүру деңгейі және әлеуметтік теңсіздік проблемалары». Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдар жинағы, Алматы: ҚГУҒЗИ, Роза Люксембург қорының Филиалы (ГФР) РФ, 21 Қыркүйек 2015 ж. – Алматы: ҚНУҒЗИ, 2015. - 236 б.

[7] «Жібек жолының экономикалық белдеуі және Орталық Азиядағы қауіпсіздік пен ынтымақтастықтың өзекті мәселелері» / Халық. ғыл.-практ. конференция матер. жинағы. Алматы: ҚГУҒЗИ, 1 сәуір 2016 ж. – Алматы, 2016. - 130 б.

[8] Еуразиядағы интеграциялық жобалар: әлеуметтік-экономикалық даму мәселелері» / Ғыл. конф. матер. жинағы, Алматы, ҚНУҒЗИ, Роза Люксембург қорының Филиалы(ГФР) РФ, 27 мамыр 2016 ж. - Алматы: : ҚГУҒЗИ, 2016. – 248 б.

[9] «Бір белдеу және бір жол» бастамасы: жағдайы мен болашағы / Ғыл. конф. матер. жинағы, – Алматы: : ҚГУҒЗИ, 2018. – 220 б.

[10] Бейсенбаев О. Бір белдеу бір жол: Жібек жолындағы жүздесу. [strategy2050.kz: https://strategy2050.kz/news/52773/](https://strategy2050.kz/news/52773/)

[11] Кумеков Б.Е. Ғылым мен мәдениеттің дамуы [Ғылым мен мәдениетті дамыту]. Қазақ КСР тарихы. Т. II. - Алматы: Ғылым, 1979. - С. 101-102.

REFERENCES

[1] Nurjanov A.A., Krupko. I.V. Türki mädeniet: Jibek jolyndaғы etnomädeniet öniminiñ impülsı jäne erekşe ortasy. Evrazia halyqtary jäne dını [Turkic culture:the impulse and unique environment of ethno-cultural products on the Silk Road. Peoples and religion of Eurasia]. 2018, No.3 (16), pp. 24-29.

[2] «Qazaqstan-2050» Strategiasy qalyptasqan memlekettiñ jaña saiasi baғыty [Strategy "Kazakhstan-2050" a new political course of the established state]. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050>

[3] Beldeu jäne jol bastamasy: zamanauı halyqaralyq qatynastardy qürudyñ maңызdy factory [Belt and Road Initiative: an important factor in building modern international relations]. Almaty: Qazaqstan-Germania Universitetiniñ Halyqaralyq jäne Aimaqtyq Yntymaqtastyq Zertteu İnstituty, 2019, p. 176.

[4] Jibek jolynyñ ekonomikalыq дәлізі [Economic Corridor of the Silk Road]. Maqalalar jınaғы, Almaty: QGUĞZİ, 2015, p. 127.

[5] Nurgalіeva M. Qazaqstandyqtardyñ ömir süru deңgeii jäne problemalary äleumettik teñsizdik (sosiologiaлық zertteu) [Standard of living and problems of Kazakhstanis social inequality (sociological study)], Almaty: QGUĞZİ, 2015, p. 101.

[6] «Qazaqstandyqtardyñ ömir süru deңgeii jäne äleumettik teñsizdik problemalary» ["Standard of living of Kazakhstanis and problems of social inequality"]. Halyqaralyq ғылыми-тәжірибелік konferensianyñ materialdar jınaғы [Collection of materials of the international scientific and practical conference], Almaty: QGUĞZİ, Roza Lüksemburg qorynyñ Filialy (GFR) RF, 21 Qyrküiek 2015, Almaty: QNUĞZİ, 2015, p. 236.

[7] «Jibek jolynyñ ekonomikalыq beldeu jäne Ortalyq Aziadaғы қауіпсіздік пен yntymaqtastyqtyñ özekti мәseleleri» ["Economic Belt of the Silk Road and topical issues of security and cooperation in Central Asia"]. Halyqaralyq ғылыми-практикалық konferensia materialdarynyñ jınaғы. Almaty: QGUĞZİ, 1 säur 2016, p. 130.

[8] «Euraziadağy integrasiyalyq jobalar: äleumettik-ekonomikalyq damu mäseleleri» [Integration projects in Eurasia: problems of socio-economic development]. Ğylymi konferensia materialdarynyň jinağy, Almaty, QNUĞZI, Roza Lüksemburg qorynyň Filialy(GFR) RF, 27 mamyr 2016, Almaty: : QGUĞZI, p.248.

[9] «Bir beldeu jäne bir job» bastamasy: jağdaiy men bolaşağy [One Belt and One Road Initiative: status and prospects]. Ğylymi konferensia materialdarynyň jinağy. Almaty: QGUĞZI, 2018, p.220.

[10] Beisenbaev O. Bir beldeu bir job: Jibek jolyndağy жүзdesu [One Belt One Road: meeting on the Silk Road]. strategy2050.kz: <https://strategy2050.kz/news/52773/>

[11] Kumekov B.E. Ğylym men mädeniettüň damuy [Development of Science and culture]. Qazaq KSR tarihy. Almaty: Ğylym, 1979. T. II. S. pp. 101-102.

КУЛЬТУРНО-ГУМАНИТАРНЫЕ АСПЕКТЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТА "ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ"

*Устемирова А.О.¹

*¹ Докторант, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, Казахстан, г. Алматы
e-mail: ust_aika_86@mail.ru

Аннотация: Мы знаем, что проект «Один пояс, один путь» реализуется по маршруту «Великий Шелковый путь». Великий Шелковый путь занимает особое место в истории развития международных отношений. Это была не только мировая торговая артерия, но и этика (канал) дипломатических отношений, обеспечивающая межкультурный коммуникативный диалог между различными странами. Великий Шелковый путь назывался духовно-этническим и эстетическим мостом для культурной интеграции и нравственного развития различных народов. Возник большой интерес к товарам, образованию и культуре государств вдоль Шелкового пути. Поэтому развитие Великого Шелкового пути является крупным культурным событием в истории человечества. Шелковый путь оказал большое влияние на формирование политической, экономической и культурной структуры стран, в которых он проходил. Одним из главных преимуществ Шелкового пути является то, что все страны, расположенные вдоль караванных дорог, в течение длительного исторического периода между ними развивались экономические, культурные отношения. В научной статье проанализирована роль и значение проекта «Один пояс, один путь» в установлении культурных и научно-образовательных, гуманитарных связей. В рамках проекта «Один пояс, один путь» были изучены культурные связи государств и сотрудничество по взаимному развитию в сфере туризма, важные шаги в реализации мер, направленных на развитие сферы науки и образования и человеческого потенциала. Проанализирован эффект прогресса в гуманитарных областях, от производства в рамках проекта до финансов и инфраструктурных проектов до защиты окружающей среды. Кроме того, изучено значение и освоение грантов, выделяемых китайским государством в сфере науки и образования, а также культурных конкурсов, проводимых в рамках проекта.

Ключевые слова: Шелковый путь, культура, «Один пояс и один путь», гуманитарная сфера, духовность, наука, Шанхай, Китай

CULTURAL AND HUMANITARIAN ASPECTS AND DIRECTIONS OF THE PROJECT "ONE BELT, ONE ROAD"

*Ustemirova A.O.¹

*¹Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages, doctoral students, Kazakhstan, Almaty
e-mail: ust_aika_86@mail.ru

Annotation: We know that the Project "One Belt, One Road" will be implemented along the route "the Great Silk Road". The Great Silk Road occupies a special place in the history of the development of international relations. It was not only a world trade artery, but also an ethnic (channel) of diplomatic relations that ensured cross-cultural communication dialogue between different countries. The Great Silk Road was called a spiritual, ethnic and aesthetic bridge for the cultural integration and moral development of different peoples. There was a great interest in the goods, education and culture of the states along the Silk Road. Therefore, the development of the Great Silk Road is a major cultural event in the history of mankind. The Silk Road had a great influence on the formation of the political, economic and cultural structure of the countries through which it passed. One of the main advantages of the Silk Road is that all the countries located along the caravan routes have developed economic and cultural relations between them over a long historical period. The scientific article analyzes the role and significance of the Project "One Belt, One Road" in establishing cultural and scientific-educational, humanitarian ties. "Within the framework of the Project "One Belt, One Road", the most important steps in the implementation of measures aimed at the development of cultural and tourism cooperation, science and education, as well as human potential were studied." Within the framework of the project, the impact of progress in humanitarian areas from production to finance and infrastructure projects to environmental protection was analyzed. In addition, the importance and development of cultural competitions organized by the Chinese state within the framework of the project, as well as grants in the field of Science and education were studied.

Keywords: Silk Road, culture, "One Belt and one road", humanitarian sphere, spirituality, science, Shanghai, China

Статья поступила 17.02.2023